

М. В. Мних,
професор, д. е. н., профектор, Академія муніципального управління

СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Економічна криза, яка охопила багато країн світу, стала причиною довгого етапу подолання тих фінансово-економічних негараздів, які відбулися у нашій економіці в результаті неврахування основних економічних законів, а також закономірностей, які є рушійними силами економічного прогресу в суспільстві. Виникла необхідність розробки сценаріїв розвитку українського страхового ринку в найближчій перспективі, які ґрунтуватимуться на оцінках та припущеннях як державних посадових осіб, так і незалежних експертів.

Economic crisis, which overcame many countries of the world became reason of the long stage overcoming of those finansovo-ekonomichnikh confusions, which took place in our economy as a result of not account of basic economic laws, and also conformities to law, which are motive forces of economic progress in society. There was a necessity of development of scenarios of the Ukrainian insurance market development for the nearest prospect, which will be based on estimations and suppositions of both state public servants and nezalezhnikh, experts.

У даній статті мова йтиме про завдання та особливості здійснення страхування в умовах глобальної економічної кризи, оскільки, за моїми підрахунками, економічна криза в світовій економіці досить серйозно "вдарить" по економіці України, і в цих умовах страхування повинно стати тим гарантом, який зменшить негативний вплив кризових явищ на розвиток підприємства в Україні, а особливо на соціальний захист населення.

Економічна криза, яка охопила багато країн світу, — це не одномоментний етап, а навпаки, довгий етап подолання тих фінансово-економічних негараздів, які відбулися у нашій економіці в результаті неврахування основних економічних законів, а також закономірностей, які є рушійними силами економічного прогресу в суспільстві. У цій статті розглядаються можливі сценарії розвитку українського страхового ринку в найближчій перспективі, що ґрунтуються на оцінках та припущеннях як державних посадових осіб, так і незалежних експертів.

В сучасних економічних умовах соціально-психологічна ситуація в українському суспільстві справляє негативний вплив як на розвиток економіки України загалом, так і на становлення її ефективної системи страхування. Ця ситуація вимагає від держави системних, спрямованих на довгострокову перспективу, і водночас конкретних дій з відновленням довіри громадян до страхування шляхом подолання нагальних сучасних проблем і визнання страхування як ефективного фінансового механізму щодо зменшення кризових явищ в суспільстві.

На мою думку, є єдиний шлях ефективного розвитку страхової діяльності в Україні, який полягає в необ-

хідності кардинальних соціально-економічних реформ в Україні, що супроводжуватимуться і вдосконаленням страхової справи в нашій державі, а саме:

— утворення національної системи страхових послуг, здатної забезпечити надійний захист довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для економічного зростання, бути реальним чинником стабільності та стимулом розвитку підприємництва;

— здійснення пенсійної реформи на рівні сучасних світових стандартів, що можливе лише за умови розв'язання базової проблеми — відсутнього зростання заробітної плати та інших доходів населення;

— запровадження державного соціального медичного страхування з метою забезпечення доступності медичної допомоги для соціально незахищених верств населення, законодавче визначення гарантованого рівня безоплатного медичного страхування;

— посилення відповідальності страхових компаній перед страхувальниками за невиконання своїх зобов'язань;

— проведення масового всеобучу громадян при необхідності здійснення страхування;

— підвищення вимог до страхових організацій щодо формування статутних фондів. Мінімальний розмір статутних фондів на 01.03.2009 рік повинен становити 5 млн євро.

Пріоритетними напрямками розвитку добровільного страхування в Україні повинні стати: страхування життя, медичне та пенсійне страхування, страхування відповідальності та від нещасних випадків. Їх повноцінне становлення повинно базуватися на підвищенні рівня добробуту населення України, розширенні практики кор-

поративного страхування, розвитку страхової інфраструктури. Для цього держава повинна запровадити всі механізми пільгового забезпечення розвитку цих форм страхування.

Успішний розвиток інших видів добровільного страхування повинен визначатись: терміном і масштабом запровадження податкових пільг для громадян, що страхують свої майнові інтереси; забезпеченням більшої інформованості потенційних страхувальників про діяльність страхових компаній, а також послуги, що ними надаються, організацією роз'яснювальної роботи про механізми добровільних видів страхування, пропагандою досвіду розробки та реалізації страхових програм. Ці вимоги повинні бути реалізовані.

Базовою умовою успішного реформування страхового ринку повинно також стати забезпечення системної стабільності та створення необхідних умов для розвитку ринку страхових послуг на базі здорової внутрішньогалузевої та міжгалузевої конкуренції. Страхова діяльність повинна здійснюватись на єдиних принципах, встановлених для всіх страхових організацій, і базуватись на комерційних інтересах і дотриманні загальноприйнятих принципів ведення бізнесу.

По відношенню до страхового державного ринку повинна спрямовувати свої зусилля на створення нових ринкових механізмів, які б забезпечували ефективний розвиток страхування в Україні, а саме: розвиток законодавчих основ системи регулювання й нагляду за діяльністю страхових організацій, які б забезпечили:

- надійність системи страхування шляхом встановлення вимог, стандартів страхової діяльності, загальних умов (правил) надання страхових послуг;

- посилення контролю за страховими організаціями на ринку страхових послуг шляхом попереднього, поточного й оперативного контролю за діяльністю всіх професійних учасників ринку страхування;

- впровадження широкого спектру заходів для попередження порушень законодавства про страхування, усунення порушень, що допускаються, попередження неплатоспроможності (банкрутства) страхових організацій;

- встановлення нових правил й нормативів, що стосуються показників платоспроможності та фінансової стійкості, тарифікації страхових послуг;

- розроблення правил формування та розміщення страхових резервів з урахуванням міжнародно визнаних принципів, а також відповідно економічної ситуації, яка є в даний час в державі;

- встановлення нових процедур й заходів, спрямованих на оздоровлення фінансового стану страховика, у т.ч. вимоги про обов'язкове збільшення активів, встановлення примусових заходів для управління активами;

- запровадження адміністративних та фінансових санкцій до професійних учасників ринку страхування при порушенні ними законодавства про страхування, невиконанні вимог;

- встановлення пільгових механізмів для населення при здійсненні особистого медичного страхування та страхування відповідальності;

- забезпечення конституційних гарантій єдності економічного простору й вільного переміщення фінансових послуг і коштів, створення умов для розвитку конкуренції на ринку фінансових послуг є одним із важливих елементів державної політики.

Потрібно виключити ситуації, коли страхові органі-

зації приймають комерційні рішення під впливом політичного тиску або тиску з боку інших господарюючих суб'єктів, а також, коли створюються рівні умови для ведення бізнесу всіма страховими організаціями.

Антимонopolне регулювання на страховому ринку повинно мати державний і регіональний аспекти. Припинення зловживань страховими організаціями з домінуючим становищем є завданням антимонopolного регулювання на державному й регіональному рівнях.

На мою думку, розглядаючи розвиток страхового ринку в умовах фінансово-економічної кризи, виходимо із того, що страхування, з одного боку, є "каталізатором справді конкурентних бізнес-процесів, а з іншого — визначальним індикатором тону бізнесу в країні", певною рисою інвестиційної привабливості економіки є те, що його розвиток в Україні має стати пріоритетним. Так ідеологія страхування в цих умовах може втілюватись лише через дуже ретельне та стабільне визначення правил і норм діяльності страхових організацій в поєднанні з дуже коректним державним наглядом за їх діяльністю, а також через запровадження механізмів попередження відмивання грошей. В той же час ці заходи мають бути ефективними. В першу чергу повинні бути прийняті широкомасштабні заходи по розвитку страхового ринку з урахуванням заходів фінансової стабільності страхових організацій по забезпеченню інвестиційної привабливості, а саме:

- вдосконалення систем ліцензування та правил реєстрації добровільного страхування, а також контролю за діяльністю страхових організацій;

- запровадження механізму фінансового оздоровлення компаній і встановлення нормативів-індикаторів для визначення умов, за яких запроваджується такий механізм: зокрема, правила і норми платоспроможності та фінансової стійкості страховиків;

- запровадження обов'язкових вимог до аудиторського висновку стосовно діяльності організації чи страхового брокера;

- створення гарантійного фонду для забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками, особливо фізичними особами, в разі банкрутства страховика. До цього фонду повинні бути залучені кошти, що запозичені Україною у МВФ для подолання фінансової кризи;

- встановлення ефективного механізму щодо забезпечення концентрації капіталу на страховому ринку та контроль його ефективного використання.

Враховуючи фінансовий стан вітчизняних страхових компаній, їх організаційну структуру, структуру концентрації страхового капіталу, неможливість страхування великих ризиків окремими страховими компаніями, виникає необхідність подальшого зміцнення їх фінансової стійкості та конкурентоспроможності, потрібно здійснювати заходи по подальшому укрупненню страхових компаній на вітчизняному ринку.

В умовах кризи страховим компаніям доцільно підвищувати ефективність менеджменту та маркетингового аналізу сегментів ринку (виділення окремих груп споживачів страхових продуктів, підготовка цільових програм страхових компаній по максимальному задоволенню споживачів, інтересів держави та самих страховиків, взаємна координація їх діяльності з виконання цих програм і заходів).

В цих умовах розвиток страхового ринку повинен зумовлюватись ступенем принципового розвитку нових

положень юридичної (державної) обов'язковості як методу реалізації страхової політики та рішучого розширення сфери дії економічної обов'язковості. Зрозуміло, що треба прагнути того, щоб економічна обов'язковість знаходила якнайповніше розуміння та схвалення з боку суб'єктів господарювання. Насамперед необхідно обов'язково підняти рівень страхування в ієрархії сфер життєдіяльності суспільства. Це у свою чергу вимагає створення ефективного страхового ринку з раціональним набором різноманітних страхових послуг, вміло пропонувананих страховиками. Незалежно від цього, економічна обов'язковість, яка значною мірою визначає розміри та структуру попиту на страхові послуги, має посісти важливе місце в розрахунках між суб'єктами господарювання та державним бюджетом. Іншими словами, цілі та вимоги страхової політики повинні узгоджуватися, в першу чергу, з економічною політикою держави.

Крім цього, важливим напрямом в розвитку страхування в цих умовах повинно стати створення механізмів впровадження конкретних важелів використання потенціалу страхових компаній для страхового захисту інвестицій; розширенням взаємодії страхових компаній з кредитними установами, інвестиційними компаніями та іншими структурами, які акумулюють довгострокові ресурси.

При цьому слід також врахувати, що інтенсивна глобалізація світового страхового простору настійно вимагає від національних страхових ринків адаптації до нового режиму міжнародної торгівлі страховими послугами, який визначається процесами лібералізації систе-

ми страхового нагляду та регулювання діяльності страхових ринків, що дозволить оптимально сформувати напрями розвитку страхового ринку в Україні. Важливим завданням, що постає перед українськими страховиками, є з'ясування шляхів інтеграції українського страхового ринку до міжнародних страхового та перестрахового ринків з урахуванням особливостей національної економіки. Всі ці питання вимагають вивіренних рішень.

Великі зусилля знадобляться для доведення національних страхових продуктів до рівня вимог світового ринку. Саме підвищення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних страхових компаній, а також страхових послуг є однією з головних передумов ефективного функціонування національного страхового ринку.

Література:

1. Архипов А.П., Гомеля В.Б., Туленты Д.С. Страхование. Современный курс: Учебник. — М.: Финансы и статистика, 2006. — 415 с.
2. Зубец А.Н. Маркетинговые исследования страхового рынка. — М.: Центр экономики и маркетинга, 2001. — 218 с.
3. Залетов А.Н. Страхование в Украине / Под ред. д.э.н. О.А. Слюсаренко. — К.: Международная агенция "BeeZone", 2002. — 452 с.
4. Плешков А.П., Кагаловский Э.Т. Методология исследования страховых интересов населения. — М.: Научно-исследовательский финансовый институт, 1991.
5. Сахиров Н.П. Страхование: Учеб. пособ. — М.: Проспект, 2006. — 740 с.

Стаття надійшла до редакції 14 січня 2009 р.

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

— відомості про автора (авторів): ім'я, по батькові, прізвище, вчене звання, вчений ступінь, посада і місце роботи, службова і домашня адреси (з поштовим індексом), контактний телефон;

— УДК;

— назва статті мовою оригіналу та англійською мовою;

— коротка анотація (2–4 речення) мовою оригіналу та англійською мовою;

— ключові слова;

— текст статті повинен мати такі необхідні елементи: вступ (формулюється наукова проблема, ступінь її вивченості, актуальність тієї частини проблеми, якій присвячена стаття), постановка задачі (формулюються мета і методи дослідження), результати (викладається система доведень запропонованої гіпотези, обґрунтовуються наукові результати), висновки (вказується наукова новизна, теоретична і практична значущість результатів дослідження, перспективи подальших розробок з цієї теми). Розділи повинні бути виділені;

— обов'язковий список використаних джерел у кінці статті;

— обсяг статті — 12–25 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків);

— шрифти найпоширенішого типу, текстовий шрифт та шрифт формул повинні бути різними;

— ілюстративний матеріал повинен бути поданий чітко і якісно у чорно-білому вигляді. Посилання на ілюстрації в тексті статті обов'язкові. До графіків та діаграм мають бути подані таблиці, на основі яких вони збудовані;

— разом із друкованою статтею треба подати її електронний варіант. Файл статті повинен бути збережений у форматі DOC для MS Word. Схеми, рисунки та фотографії слід записувати окремими графічними файлами форматів TIF, BMP, JPG, в імені яких зазначається номер ілюстрації у статті, наприклад pict 4.tif.

Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Надані матеріали не повертаються.

Адреса редакції:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

для листування:

04112, м. Київ, а/с 61;

dks@kiev.rel.com

Тел.: (044) 223-26-28, 537-14-33, 458-10-73